

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм”

Олена ІВАНОВА,

доктор філософії з професійної освіти (за спеціалізаціями),

заступник директора з навчальної роботи

Відокремленого структурного підрозділу „Фаховий коледж

харчових технологій та підприємництва

Дніпровського державного технічного університету”

м. Кам'янське, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ АНАЛІТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сьогодні, в добу інформаційного суспільства, підвищеної конкуренції на ринку праці, посиленої міграції населення, новітніх форм і видів зайнятості, актуальним постає питання щодо рівня професійної підготовки майбутнього фахівця. Як відомо, суто професійних навичок для досягнення професійного успіху замало. Професіонал відбувається лише тоді, коли в системі його навичок переважають soft skills (так звані м'які або гнучкі навички, які, по суті, й забезпечують ефективність професійних). За даними Світового економічного форуму (Швейцарія, Давос, травень 2023 р.), зокрема звіту про майбутнє робочих місць (Future of Jobs Report, 2023), серед найбільш затребуваних універсальних навичок виділено, насамперед, такі як: аналітичне та креативне мислення; стійкість, гнучкість, стриманість; мотивація та самовідданість; допитливість і навчання впродовж життя; технологічна грамотність; надійність й увага до деталей; емпатія та активне слухання; лідерство та соціальний вплив; контроль якості [8]. Зауважимо, що аналітичне мислення залишається найважливішою навичкою для працівників у період 2023-2027 років. Саме тому наголошуємо на необхідності посилення технологічного аспекту підготовки фахівця, пошуку ефективних дидактичних засобів навчання, які перетворять освітній процес у технологічний з оптимальною діяльністю суб'єктів, його керованістю та певним результатом. Це пояснює актуальність дослідження

V Міжнародна викладацько-студентська науково-практична конференція технологічних аспектів фахової передвищої освіти, розгляду інтерактивних технологій навчання як засобу розвитку аналітичного мислення майбутнього фахівця сфери обслуговування в умовах фахового коледжу.

Важливим вважаємо уточнити дефініцію „аналітичне мислення”. Уточнення дефініції „аналітичне мислення” потребує розгляду сутності базових термінів, таких як „аналітичний” та „мислення”, у загальному сенсі й з різних точок зору: філософської, психологічної та педагогічної.

У словникових статтях визначають різні підходи до визначення терміну „аналітичний”. Термін „аналітичний” походить від слова „аналітика” (грец. ἀναλυτικά – буквально „мистецтво аналізу”, від ἀνάλυσις – розкладання, розчленовування) й розглядається як багатозначне поняття:

- „частина логіки, що розвиває вчення про аналіз – процедури та операції розчленування цілого на складові частини, елементи, завдяки чому міркування отримують доказовий характер”;

- „основа інтелектуальної, логіко-мисленнєвої діяльності, спрямованої на вирішення практичних завдань”;

- „вид професійної діяльності, затребуваний у різних галузях знань і практики, що полягає в проведенні спеціальних процедур аналізу того чи іншого об’єкта зі застосуванням технологій обробки інформації” [3].

Результати аналізу поняття „аналітичний” показують різні його трактування. Зокрема, його сутність визначається як:

- „що містить аналіз, детальний розбір чого-небудь; який володіє здатністю аналізувати; який служить для аналізу” [2];

- „який базується на застосуванні аналізу”, „здатний до аналізу” [1].

Зауважимо, що термін „аналітичний” споріднений зі словом „аналізований”, яке, в свою чергу, походить від слова „аналіз”.

Згідно з довідниками та словниками „аналіз” (від грец. ἀνάλυσις – розкладання, розчленовування) це:

- „обмірковування, обмислення, всебічний розгляд певного питання, проблеми” (традиційне визначення терміну „аналіз”);

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм”

- „загальнонауковий метод дослідження будь-якого складного об’єкта шляхом виділення його окремих елементів (властивостей, частин, відношень, підсистем, функцій) для подальшого поглибленого вивчення кожного з них” [3];

- „процес уявного розчленовування цілого на частини (від грец. analysis – розкладання, розчленовування)” [6].

Проаналізував наукові підходи до визначення поняття „мислення”, акцентуємо на таких, як:

- „фундаментальна властивість розумних істот, що включає процеси засвоєння та смислової переробки інформації, цілеспрямованого пізнання суб’єктом істотних зв’язків і відносин між предметами і явищами, творення нових ідей, проєктування моделей практичної і раціонально-пізнавальної діяльності” [3];

- „інформаційна діяльність, що набула якості опосередкованого, узагальненого пізнання, яке за допомогою абстрагування, міркувань (зіставлень пізнавальних образів та логічного виведення думок) і типізації даних про світ явищ розкриває їх необхідні зв’язки, закономірності, тенденції розвитку” [7];

- „вища форма відображення дійсності в психіці, ідеальну діяльність, результатом якої є об’єктивна істина” [5].

Таким чином, вивчення словникових статей щодо змісту поняття „аналітичне мислення” дозволяє розглядати його як один із видів мисленнєвого процесу, спрямованого на аналіз інформаційних потоків з метою їх систематизації, деталізації, поглибленого вивчення, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв’язків.

Як відомо, інтерактивне навчання відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Безпосередньо, сама організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Маємо зауважити, що ефект інтерактивних технологій навчання досягається більшою мірою завдяки орієнтованості на діяльнісний

підхід, спрямованості на самостійний пошук шляхів вирішення певної ситуації, сприянню відходу від „сліпої” трансляції знань до аналізу інформації та генерування власної позиції. Вважаємо, що перераховані аспекти є актуальними у межах нашого дослідження, оскільки сприяють розвитку аналітичного мислення.

Сучасна педагогічна наука налічує значний арсенал інтерактивних підходів до організації освітнього процесу. У процесі формування аналітичного мислення майбутніх фахівців сфери обслуговування в умовах фахового коледжу нами активно використовуються різні інтерактивні технології та методи [4]. Зазначеними методами послуговуємося у межах вивчення навчальних дисциплін: „Основи менеджменту”, „Основи підприємницької та управлінської діяльності”, „Основи маркетингу”, „Українська мова за професійним спрямування”, „Етика бізнесу”, „Комерційна діяльність”, „Організація виробництва в закладах ресторанного господарства”, „Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства”.

Технології аналізу ситуацій. До технологій, які активізують освітній процес, побудований на аналізі ситуацій, відносимо: метод традиційного аналізу конкретних ситуацій – ситуаційні завдання, ситуаційні вправи; метод ситуаційного навчання – кейс-стаді, метод кейсів, метод інциденту; метод розігрування ролей. Упровадження зазначених технологій сприяє удосконаленню навичок та отриманню досвіду у процесі виконання таких операцій як: відбір та вирішення проблем, робота з інформацією – осмислення окремих деталей, аналіз та синтез інформації та аргументів, оцінка альтернатив, прийняття рішень тощо. На наш погляд, найбільш ефективною технологією ситуаційного навчання є *метод кейсів*, перевагами якого є: опанування навичками аналізу ситуацій, оперативного прийняття рішення; формування вміння самостійного прийняття рішення на основі групового аналізу ситуації; збагачення особистого професійного досвіду. Здобувачам освіти надаються конкретні ситуації, наближені до реальної практики, які вони мають проаналізувати та зробити відповідні висновки.

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм”

Метод моделювання конкретних ситуацій. У процесі створення моделі виділяється проблема, учасники, зв'язки між ними, мета, яку треба реалізувати у процесі вирішення проблеми, моделюється і розв'язується поставлене завдання шляхом використання набутих та трансформованих із нової, щойно знайденої інформації знань. Зазначений метод довів свою доцільність у процесі проведення тренінгів, що дозволяють систематизувати та інтегрувати знання з різних дисциплін для вирішення однієї проблеми здобувачами освіти й продемонструвати власну (групову) модель певної ситуації.

Групова дискусія. Один із найбільш популярних інтерактивних методів навчання, що передбачає колективне обговорення конкретної проблеми, спірного питання. Реалізація дискусії надає можливості активної участі майбутніх фахівців в аналізі теоретичних положень, вірогідних рішень, їх правильності та обґрунтованості. Це формує вміння стисло й точно викладати свої думки, відстоювати свої погляди, аргументовано заперечувати, спростовувати позицію опонента, що є невід'ємними складниками процесу розвитку аналітичного мислення. Ефективною формою спеціально організованої дискусії є *мозковий штурм*.

Рольові та ділові ігри – імітаційне моделювання реальної професійної діяльності з виконанням конкретних функцій фахівців відповідної сфери. Моделювання у грі – це створення макетів, які замінюють об'єкти реальної ситуації. Застосування методу забезпечує розвиток творчого й практичного мислення, вміння аналізувати виробничі ситуації, ухвалювати конструктивні рішення, представляти зміст умов виробництва, його динаміку, а також діяльність і відносини зайнятих у них людей, професійні норми спілкування. Працюючи над завданнями ігрового характеру, майбутні фахівці мають можливість проаналізувати свою роль у діловій грі, оцінити свої здібності.

Технологія майндмеппінгу. Цей метод цікавий тим, що дозволяє структурувати розумовий процес і стимулювати покрокове мислення. Дана технологія призначена для з'ясування того чи іншого питання, збору інформації, прийняття рішення, структурування ідей. Основу методу становить

процес радіального мислення – визначається основна ідея і від неї відгалужуються різні ідеї, пов'язані з нею. Технологія призначена для індивідуального використання. Проте її можна використовувати і в груповому форматі, що полягає у створенні єдиної ментальної карти, яка допомагає об'єднати інформацію, відобразити взаємозв'язки, візуалізувати думки. Візуалізація полегшує цілісне сприйняття і в той же час дозволяє сфокусувати увагу на деталях.

Крім зазначених вище методів інтерактивного навчання, якими послуговуємося у процесі розвитку аналітичного мислення майбутніх фахівців, ефективним вважаємо *метод проектів*. Проектна робота передбачає включення механізмів запам'ятовування і відтворення інформації; передавання інформації іншим; застосування знань у варіативних ситуаціях; розуміння причинно-наслідкових зв'язків, співвідношення частин і цілого; наведення аргументів та доказів, перегрупування окремих частин і створення нового. Проект покликаний навчити здобувати й аналізувати інформацію про об'єкт, узагальнювати її і розтлумачувати для певної аудиторії, що представляється у вигляді певного кінцевого продукту. Метод проектів сприяє розвитку пізнавальних творчих здібностей та аналітичного мислення майбутніх фахівців, умінню самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. До складу проектної роботи включаємо різні інтерактивні технології: дискусії, рольові (ділові) ігри, аналіз кейсів. Серед видів навчальних проектів виділяємо наскрізні навчальні проекти, які охоплюють увесь курс дисципліни, а також міждисциплінарні проекти, виконання яких можливе та доцільне на старших курсах навчання у коледжі.

Отже, застосування інтерактивних технологій як універсального засобу освітнього процесу підготовки фахівців сфери обслуговування, дозволяє забезпечити якісні зміни у системі їх фахової підготовки. Враховуючи нові вимоги до фахівців через зміщення акцентів на розвиток такої когнітивної навички як аналітичне мислення, використання інтерактивних технологій слугуватиме базисом у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм” сфери обслуговування. Безумовно, вибір методів розвитку аналітичного мислення, як ключового компоненту успіху та саморозвитку, цим не обмежується. Зазначені методи визначаються конкретною ситуацією та алгоритмом мисленнєвого процесу розв’язання проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua> (дата звернення: 02.03.2024).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII. 2005. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Велика українська енциклопедія. URL: <http://vue.gov.ua> (дата звернення: 02.03.2024).
4. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/2022/Volkova_1.pdf (дата звернення: 02.03.2024).
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
6. Сучасний тлумачний психологічний словник / уклад. В.Б. Шапар. Харків: Прапор, 2007. 640 с. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf (дата звернення: 02.03.2024).
7. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред В. І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с. URL : https://archive.org/details/filosofskiyi_entsyklop/mode/2up (дата звернення: 02.03.2024).
8. Future of Jobs Report, 2023. INSIGHT REPORT, MAY 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf (дата звернення: 02.03.2024).